

PŘEDMLUVA K TŘETÍMU LITEVSKÉMU VYDÁNÍ

Uplynulo dvacet let od doby, kdy se objevil román „Ve stínu oltářů“. V životě Litvy nastaly za toto období velké změny a převraty. Vysvobození z fašistického režimu, obnovení sovětského zřízení a začlenění Litvy do Sovětského svazu, Velká vlastenecká válka, osvobození Sovětské Litvy z hitlerovské okupace, výstavba země, vítězství kolchozního zřízení na vesnici — to jsou nejdůležitější etapy v chodu událostí, které od základu změnilы život Litvy. Skutečnost oněch časů je dnes již v mnohém sovětskému člověku nepochopitelná, cizí a nepřijatelná.

Totéž by bylo třeba říci i o literárním díle, které zobrazuje skutečnost oněch dob a hodnotí ji nikoliv z marxistického, sovětského hlediska. Takovým dílem je zčásti i román „Ve stínu oltářů“. Líčí se v něm některé rysy kněžského života, málo známé širším čtenářským kruhům, nadhazuje se v něm nemálo otázek, které by i dnes byly nejen zajímavé a aktuální, nýbrž i potřebné, kdyby byly správně osvětleny a rozřešeny. Ale v oné době jsem to učinit nemohl. Když jsem své dílo psal, byl mezi litevskou inteligencí běžný názor, že mohou být i dobří kněží, jen když budou plnit úkoly svého „povolání“, nebudou se zabývat činností, která není s tímto „povoláním“ slučitelná a budou se chovat podle církevních zákonů. V románu bylo proto třeba řešit otázku zásadně, zda lze vůbec v životě ospravedlnit a připustit existenci duchovenského stavu, a moje odpověď na tuto otázku byla záporná.

Hlavní postavu románu Ludu Vasarise lze považovat za kladnou potud, pokud vyjadřuje protest proti seminární výchově a zákonům duchovenského stavu, bránícím svobodnému a všestrannému projevu osobnosti a talentu. V osobě Ludy Vasarise a v jeho úvahách i prožitcích je také nemálo rysů, charakteristických pro valnou část litevské inteligence těch dob:

v zásadě idealistický světový názor, individualistické, dekadentní sklony, odtrženost od lidu a — jako výsledek — celá řada jiných nedůsledností a chyb jejich povahy, jednání a tvorby.

Ale přesto, nebo snad právě proto, obráží se v románu „Ve stínu oltářů“ nemálo specifických rysů kněžského života, které — jedny více, druhé méně — ukazují, jakých prostředků užívají duchovní k posilování klerikalismu.

Kromě toho má tento román i dokumentární hodnotu. Seznamuje čtenáře se systémem seminární výchovy, která utlačuje lidskou osobnost i nadání, a na druhé straně odhaluje charakteristické okolnosti činnosti kněze, kterého jednak vhánějí do intelektuálního a morálního zakrnění, jednak do uzavřenosti ve skořápce sobeckých zájmů. Vše to může čtenáři pomoci, aby nahlédl do uzavřené oblasti života kléru, která je pečlivě strážena před očima nepovolaných. V románu se rozvírá i poněkud širší horizont života společnosti, zejména činnost klerikálních stran a vůbec některé rysy života litevské buržoazie, které ukazují reakčnost a degenerovanost této třídy ve dvacátých a třicátých letech tohoto století.

Ačkoliv dnes vidím, že v mém díle je mnoho závažných nedostatků a chyb, považuji za potřebné vydat je znovu právě v době, kdy naše společnost energicky a zásadně přistupuje k boji s posledními zbytky náboženské ideologie, s týmiž přežitky ve vědomí, s nimiž se potýkal i Luda Vasaris.

Přesto, že svého hrdinu na mnoha místech kritizují, a přesto, že jsem jej s ohledem na tehdejší čtenáře nemohl nechat dojít tam, kam jsem po létech došel sám, myslím, že i dnes, stejně jako ve třicátých letech, bude ukazovat správnou cestu.

Považuji za oprávněnou zásadu, vyslovenou naší literární kritikou, že by nebylo správné přepracovávat starší díla a přidávat jim na pokrokovosti; vydávám proto román „Ve stínu oltářů“ bez podstatných změn a jen tu a tam jsem provedl malé stylistické úpravy.

Doufám, že sovětská literární kritika správně ukáže, co je v mém díle přijatelné a co zavrženíhodné pro dnešního čtenáře Sovětské Litvy.

I

DNY ZKOUŠEK

I

Devět tvrdých, ocelových úderů probudilo Ludu Vasaris ze spánku. Trhl sebou, otevřel oči a chvíli si nemohl uvědomit, kde je. Bylo právě pět hodin, chladné podzimní jítro. Oknem se prodíralo popelavé, zastřené šero. Bylo před svítáním. Úzká, ale kupodivu dlouhá místnost tonula ještě ve stínech. Avšak Ludovi sousedé, probuzeni právě tak jako on nemilosrdným zvonem, se již chvatně oblékali každý u své postele a brzo zavrzaly kovové kohoutky v ohromné umývárně.

Ach, vždyť to je seminář! Je to jejich místnost číslo sedmáct, nazývaná „labyrint“, kam se jich noviců z prvního ročníku vejde právě asi sedmáct. Luda ještě bojoval s posledními útoky přerušeno spánku, ale jeho nejbližší soused Jonas Variokas, který obyčejně opouštěl postel jako jeden z posledních, již vstal a jda kolem, nemilosrdně s něho strhl příkrývku. Vasaris vyskočil s postele a začal se spěšně oblékat. Náhle si vzpomněl, že dnes není jen tak obyčejný den. Dnes končí dlouhá pětidenní rekolekce a oni poprvé obléknou kleriky. Tato myšlenka projela Ludovi Vasarisovi od hlavy až k patě a pocítil, že je zachvácen slavnostní náladou tohoto jitra stejně jako ostatní jeho druhové. Zatím se všichni oblékali ještě do svých obyčejných studentských šatů, neboť kleriky si vezmou teprve po meditaci, až půjdou na mši a poprvé po rekolekci ke svatému přijímání.

Luda Vasaris se rychle umyl, oblékl a spolu s jinými rychlejšími zaběhl na několik minut, které ještě zbývaly do zvonění, do zahrady, aby se osvěžil na čerstvém vzduchu a nadobro zapašil ospalost. Ačkoliv pobyl v těchto zdech teprve dva týdny, přizpůsobil se již tempu seminárního života a stal se jedním kolečkem tohoto velkého mechanismu, kde celý život rozdělovala hodinová ručička a tvrdý, nemilosrdný hlas zvonu.

Po dobu školního roku burcovalo je ve všední den ze spánku

devět úderů zvonu v pět hodin. Půl hodiny později je svolávaly tři úderý do kaple k ranní modlitbě a meditaci. V půl sedmé se zvonilo na mši. Do osmi museli posnídat a ještě jednou navštívit *Sanctissimum*. Od osmi do dvanácti oznamovaly tři úderý počátek a konec vyučování. Ve dvanácti hodin chodili do kaple na krátkou modlitbu a zpytování svědomí — *examen conscientiae*, což trvalo patnáct minut, a zvonilo se k obědu. Pak opět navštěvovali *Sanctissimum*. Do dvou hodin bylo volno — rekreace. Potom jeden jediný úder zvonu ohlašoval *silentium*, které trvalo do čtyř hodin a bylo určeno práci. Ve hodiny je tentýž zvon svolával do práce. V šest je zaháněly tři úderý do velkého auditoria, kde je rektor poučoval, jak se má chovat dobrý kněz. Nejčastěji četl z nějaké příručky a někdy je káral za zjištěná provinění a špatné chování. Tyto lekce někdy střídala kaple a růženc. O půl sedmé je svolávalo pět úderů k večeři. Po jídle *Sanctissimum* a půlhodinová rekreace: v zimě ve společném sále, a na jaře, dokud bylo ještě světle, v zahradě. V sedm hodin svolávaly tři úderý do kaple k večerní modlitbě a zpytování svědomí. Zde předčítal také duchovní otec body zřítejší ranní meditace. Po večerní modlitbě bylo do devíti hodin *sacro-sanctum silentium*, čas nejvyššího soustředění, určený duchovní čtbě a práci. V devět oznamovalo devět úderů konec pracovního dne. Potom následovalo ještě jedno krátké *Sanctissimum* a šlo se spat. Seminární regulé i duchovní představení jim doporučovali, aby před usnutím znovu přemýšleli o obsahu zřítejší meditace, který byl ohlášen v kapli.

Tento železný časový plán měl všelijaké obměny. Ve dnech, kdy se nevyučovalo a o svátcích vstávali v šest hodin; v jedenáct je zvon svolával na velkou mši a ve čtyři na nešpory. V adventu chodili na časné roráty a v postě na nekonečně dlouhé „lamentace“, které zpívali společně s celým kostelem. Velké svátky — vánoce, velikonoce, svatodušní svátky, okláv Božího těla — přinášely ještě nové povinnosti. Každý čtvrtak je vodili hned po obědě až do pěti hodin na procházku za město nebo do lesíka. K obědu jim dávali toho dne zelnou polévku. Každou sobotu chodili ke zpovědi a po večerní modlitbě bývala konference duchovního otce. Počátkem měsíce vykonávali jednodenní rekolekci; na počátku a na konci školního roku, v postě a před svčceními trvala tato rekolekce tři až pět dní. Luda Vasaris, který strávil v semináři sotva dva týdny, celý

ten rád na sobě ještě nezakusil, ale za ten čas si již docela zvykl na hlas zvonu a jakmile ho uslyšel, vstával a vplouval s celým proudem kleriků, který se vyřil na chodbu, tam, kam ten hlas volal. Jen na buzení si nemohl dosud zvyknout a hlas zvonu byl pro něho stále ještě jako nějaký náhlý, nečekaný úder, přerušující nejsladší část jeho spánku. Zvláště v prvních dnech přerušující nerad, trochu se mu točila hlava a o ranní meditaci vstával nerad, poněvadž cítil, že je novicem.

neusnal jen proto, poněvadž cítil, že je novicem. Luda obešel dost velkou seminární zahradu zpět a spěchal lem, když ho tři úderý zvonu přinutily k návratu zpět a spěchal spolu s ostatními do kaple, aby nepřišel pozdě na modlitbu. V kapli měl každý ročník své místo a každý klerik věděl, do které lavice má jít. Podle abecedy bylo Vasarisovo místo v poslední lavici.

Kaple byla slabě osvětlena chmurným svítem podzimního jitra, deroucím se zamřížovanými okny, a dvěma svíčkami: jednou u duchovního otce a jednou na klekátku klerika, který četl modlitby. Před oltářem slabě blikalo červené světylko věčné lampy.

Tato kaple zanechala v Ludovi Vasarisovi od prvního dne nesmazatelný dojem. Udržovaná vždy v čistotě, tichá a tajemná, se svým dokulata klenutým stropem, malinkým oltářem, řadami lavic, se zpovědnicí a varhanami, byla skutečným srdcem života semináře. Do ní se téměř desetkrát za den vlévala a z ní vyvěvala vlna mládenců, kteří sami život nepoznali, ale chystali se ho léčit. A jen v ní tkvěla příčina a oprávnění tvrdě ho života, který v těchto zdech vedli, zřikající se svobody, mládí a všech světských radostí.

Ludovi Vasarisovi padly od prvního dne zvláště do oka obrazy sv. Aloise Gonzagy a sv. Stanislava Kostky v nadživotní velikosti, namalované na obou stranách vyklenutých stěn kaple. Byli to svatí patroni duchovního dorostu, kleriků. I v tichých chvílích dne, kdy kaple bývala prázdná, i v chvílích, čím se světle svíc, kdy bývala plničká mládenců v klerikách, vykonávajících duchovní cvičení, ti dva podivně zřítivení svatí s klerikami a komžemi, s nevinnými obličjeji a hlavami obklopenými svatozářmi, bývali obestřeni něčím nepochopitelným, tajemným, mystickým. Kdykoliv Luda Vasaris pohlédl na ty ohromné obrazy, pokaždé byl jat pocitem hluboké úcty, ale zároveň i pověrečného strachu. Často si představoval, jak by to bylo strašné, kdyby musel v noci zůstat sám v této ztemnělé kapli ve společnosti těch dvou velkých, němých světců. Rád

se vzrušoval takovými představami, jako by cítil, jak velké duševní utrpení bude muset během doby prodělat v této kapli, před zraky těchto svatých. A ještě po uplynutí mnoha let, když žil Ludvík Vasariše odbočil do úplně jiných kolejí, zjevovala se mu tato kaple a světic občas ve snu jako zosobnění čistého sebeobětování a idealismu.

Všechny modlitby se tehdy v semináři čítávaly latinsky s polskými vložkami, a body meditací polsky. Konference se rovněž konaly polsky. Luda nerozuměl zpocátku ani modlitbám, ani konferencím. Proto byla tato první rekollece pro ně, budoucí kněze-Litevce, spíše dobou svobodného přemýšlení a hloubání než rekollekcí v pravém slova smyslu. Jen jednu konferenci proslovil pro ně duchovní otec lievsky. Vložil jim v ní vznešenost kněžského povolání a pohnutky, které je možná přilákaly do stěn semináře.

Pohnutky? Tehdy si jimi Luda Vasaris mnoho hlavu nelámá. Musil, jinak nemohl — a hotovo. Teprve po mnoha letech, když stánu v polovině svého života na rozcestí, když otázka povolání nebyla pro něho už jen předmetem teoretického uvažování, ale osudovou ranou srdce, zalitou krví — teprve tehdy se mu nadobro vyjasnila hodnota pohnutek jeho vstupu do semináře. Nebyly nízké ani kariéristické, ale neměly také mnoho společného s nejvládnějšími přímými úkoly kněžského povolání: s pastorační, apoštolským posláním, rozšiřováním Kristova učení, duchovním zdokonalováním. Přání rodičů mělo ovšem velkou váhu. Luda byl již z malíčka určen k tomu, aby šel na kněze. Když dokončil pět tříd, nebylo ani pomýšlení, že by se on, tichý a poslušný šestnáctiletý mládenec, pokusil postavit proti železnému, o všem rozhodující vůli otcové a proti toužebnému přání tiché, citlivé matky. Ale nebylo mu to zatěžko, neboť i jiné úvahy, které znal jen on sám, ho táhly do semináře.

Revoluce r. 1905 zastihla Ludu Vasariše v jedné z prvních tříd gymnasia, ale její následky ho provázely po celou dobu gymnasijských studií. Mezi žáky, i v nižších třídách, se v té době objevila značná demoralizace. Zvláště dvě příhody otlášily Ludovu duši. Jeho přítel si jednou přinesl z kostela hostii, aby se dožadovatel zázraku a dokázal, že v ní není Bůh. Kvůli tomu propukl v gymnasiu a v celém městě neslýchaný skandál, který měl širokou odezvu v celém okolí. Každý gymnasiista musel při té příležitosti vyslechnout od svých rodičů a příbuzných víc než dost nářků, zastrasování a hrozeb. Ale brzy nato se náhle jiný

Ludvík přítel zasířel, onemocněv pohlavní chorobou, protože ztratil, jak říkal ve svém dopise, smysl života a protože se ho nasytil. Tyto dvě události jako dva prsty osudu obrátily Ludovu pozornost na jeho vlastní nitro. Ano, on ještě věřil a nebyl by se za nic na světě odvážil znesvětit přijímání. Ale měl pochybnosti. Vždyť byl přece jen považován za spolehlivého a pokrokového kamaráda. Patřil k jednomu tajemnému osvětovému kroužku, kde se vysvětloval vznik světa, jeho vývoj a to i ono na základě přírodních věd docela jinak, než učí církev. Jemu se to aspoň zdálo. Byl blízek náboženské krizi a ztrátě víry. Ale víra, kterou ještě měl, i vliv výchovy rodičů ho volaly, aby se zachránil. Kam? Do semináře. Kromě toho to byla ještě doba jeho pohlavního dospívání. Jeden jeho přítel mu dával čist takzvané lékařské brožury, v nichž tyto otázky a nebezpečí, číhající na mladého muže, byly vyliceny přehnaně a tak, aby zanechaly druhý dojem. Množství jemu známých příkladů z chování tyto deníky a nakonec přítelova sebevražda jako by potvrdily tyto závěry a učinily život černým, špinavým, hnusným. Někdy se mu zdálo, že stojí již sám na pokraji propasti.

Na druhé straně vyrůstal mladičký idealismus, nadšení, touha po velkých činech. I Ludu Vasariše zachvátila již tehdy první vlna vlastenečství. Pracovat pro Litvu! Jak pracovat? Psát! Pisemnými pracemi vynikal již ve škole. To i ono již zkusil napsat samostatně. Blíží přátelé o tom věděli a skládali v něho naděje. Nedávno četl Maironisovu „Mladou Litvu“. Tato báseň ho podmanila a okouzila. Maironis se pro něho stal obrem, ideálem, božstvem. A Maironis je přece kněz!

O posledních prázdninách byl Luda na primici jednoho svého příbuzného, který byl právě vysvěcen na kněze. Kolik tu bylo radosti, kolik lievských písní, kolik rozhovorů! Mladý kněz ho vzal za ruku a oba se chvíli procházeli po zahradních stezkách.

„Tak co? Slyšel jsem, že se tě otec už chystá odvézt do semináře,“ zeptal se kněz.

„Asi pojednu.“

„Nebojíš se?“

„Bát se, to se nebojím, ale prý to tam není lehké.“

„Hloupostil! Mnoho se přehání. Není to tak strašné, jak říkají ti, kteří tam nikdy nebyli. Jed, příteli, nezklameš se. Litva potřebuje pracovníky. Budeme bojovat s Rusy a s Poláky.“

„Deme psát, vydávat časopisy, knihy, zakládat spolky.“
Ještě dlouho tak mluvil primiciant a ukázel Ludovi několik právě přítomných kleriků, kteří již tím či oním vynikli. Tuhle-

ten kudrnatý, červenolící mládenec se zvučným hlasem, kypit ten studuje dějiny Litvy a ten vysoký, hubený blondýn známě dobře literaturu a píše kritické články; tady ten vlasatý kraavec má nemalé spisovatelské nadání.

Luda se zaražoval. Tak je to tedy pravda! Tady je spásal! Věděl již, že téměř všechna velká jména litevské literatury patří kněžím. A kolik jich tu ještě dorůstá! Ale již po několika letech, když se život Ludy Vasaris obrátil jiným směrem, vzpomínce na tuto scénu v zahradě a na ty nadějně klenky se hoče usmívali: kudrnatý, červenolící mládenec se utopil v alko- holu, historik zemřel na zastrčené faře, kritika po několika letech vyloučili ze semináře a nadaný beletrista, když se stal knězem, vůbec přestal psát. Nu, a on sám, Luda Vasaris?

Když se skončila meditace a modlitby, ubíral se Vasaris spěšně nahoru obléknout si kleriku. Všichni novicové dělali nyní totéž. Kalhoty bylo nutno schovat do ponožek nebo do bot, na prsa si obléci takovou náprsenku bez knoflíků s bílým límcem, zapínaným nikoliv pod bradou, ale vzadu na šíji, nazývaným „kolárek“, konečně obléci kleriku a odříkat přitom určitou krátkou modlitbu. Když tak učinil, vytáhl si Luda krásnou rochetu, kterou mu darovala teta, a odešel do kaple.

Plannuly všechny svíce. Sám rektor se chystal sloužit mši, všichni klerikové měli na sobě rochety a stáli v řadě připraveni k přijímání. Chvilte byla dojmavá a slavnostní.

Luda Vasaris se pomalu blížil k oltáři a z obou stran s vypouklých stěn provázely ho klidné, nebeské obličje sv. Aloise a sv. Stanislava.

Potom byla mše. Plannulo mnoho svící, mnoho kleriků asistovalo při mši a otáčelo se kolem oltáře, vonělo kadidlo, zpíval kůr a na všech klekátkách se modlili mládenčí v černých klerikách a v bílých rochetách.

Když Luda Vasaris někdy po mnoha letech probíral svůj život, chtěl v něm najít chvíle silného náboženského zážitku. S úsměvem si vzpomínal na své první zpovědi; když se na ně připravoval a nevzpomínal si na žádné hříchy, na místě se jich dopouštěl: proklínal slepici, bil psa, neodpíkal modlitbu. Vzpomínal si i na své první přijímání, kterého si dospěl tak váží a obrázky v upomínku na ně pečlivě uschovávali po celý život. Žel, ani první přijímání v něm nezanechalo hlubší dojem. Jemu se rozhodně od samého dětství vrylo do srdce hlouběji hřímání varhan o nešporách než to prvé přijímání Boha

sebe. Probíral také své další zpovědi a přijímání, ale také v nich nalézal jen uspokojení z vykonané povinnosti, a ne náboženské vytřížení. Po přijímání se vždy snažil odejít co nejrychleji z kostela a běžet domů. Vzpomínal rovněž na den, kdy oblékl kleriku a byl u přijímání, když se předtím vyzpovídal z celého života. Vzrušovala ho jen novost, jen okolnosti, jen vědomí, že se nyní stává klerikem — „panáčkem“. Nábožensky cit, otevření hlubín duše ve styku s božskou podstatou se Vasarisovi pocítil nepodařilo. A přece věřil, chodil pravidelně do kostela, byl synem hluboce zbožných rodičů. A oblékal si kleriku se slovy: *Dominus pars hereditatis meae*.

Po bohoslužbě vyšli všichni z kaple ve veselé náladě. Kleriku se slovy: *Dominus pars hereditatis meae*. Novicové byli hrdiny dne a středem nečinně skončilo pětidenní mlčení a všechny mistry zazněly veselými mladými hlasy. Starší jim gratulovali a líbali je s přávesobecné pozorností. Starší jim gratulovali a líbali je s přáním, aby se brzy stali dobrými knězi. Jiní jim rozdělovali svaté obrázky s nápisy v upomínku na den, kdy oblékli kleriku. Oni sami byli spokojeni, že se nyní již nebudou lišit od celého hnutí kleriků svou obnošenou studentskou uniformou z gymnasia. Procházeji se po chodbách, bezděčně se usmívali, že se jim pletou nohy v dlouhé klerice, že se cítí jako svázáni a jedni druhí ze všech stran okukovali. A byli také skutečně smušní. Málokomu se hodil k postavě a k obličejí ten vážný kněžský úbor. Vždyť byli všichni tak mladí!

„Ludo, uprav si kolárek. Podívej se, už ti jeden konec vylezl,“ upozorňoval Vasarise jeho druh Petryla, když se vrátili do „labyrintu“.

„A tobě, podívej se, se zezdola rozepnulý dva knoflíky.“

„A mně, kdovi proč, pořád zachycuje klerika o botu.“

„Viděls, jak Balseisovi vylezla nohavice?“

„To ještě nic není, ale já jsem po přijímání div neupadl, když se mělo vstát. Nějak jsem si přiklekl kleriku a ne a ne se hnout z místa.“

„Ale podívej se na Variokasel Ō, 61 Utiněný kaplan!“ Variokas vypadal opravdu lépe než ostatní. Byl silnější, vyspělejší a postaral se, aby i jeho klerika byla ušita jak náleží. A snad proto, že měl strýce knězem, dovedl s ní lépe zacházet.

„Eh, vy dva chudinkové!“ zvolal. „Co jste to za kněze? Komedie, nic víc! Tadyhle se podívejte, jak vypadá kněz!“ udeřil se v prsa a rozpřáhnul ruce, zanotoval: *per omnia saecula saeculorum!* „A ten mrňavý Vasaris! Pane Bože!“ Otočil Va-

sarise dvakrát, obhlížel ho ze všech stran a odšel dal opaktje komedie, učiněná komedie!

Luda Vasaris opravdu vypadal jako jeden z nejubožejších Hubenoučků, vytáhlý, ještě s docela dětským výrazem v tváři, podobal se v klerice, jež mu byla příliš velká, kloučkový který si oblékl otcovy šaty.

II

Seminář, jako každé ukázněné společenství, a zvláště církevní, má svou hierarchii. K vykonávání různých věcných funkcí a povinností jsou zde určité orgány a buď na trvalo nebo po řadě každý týden určené osoby.

Na samém vrcholku seminární hierarchie stojí ovšem biskup. Ale v semináři, do něhož vstoupil Luda Vasaris, cítil klerikové přímou vládu biskupovu málo. Ukazoval se v semináři jen občas: buďto mval krátké kázání, nebo — zřídka — přicházel mezi vyučováním. O velkých svátcích sloužil v katedrále slavnostní bohoslužby a konečně uděloval různá svěcení. Při těchto bohoslužbách a svěceních mřvali klerikové práce a starosti až po uši. Jedni se musili naučit velmi složitým obřadům, asistovat a ministrvat při bohoslužbách, druzí navčivovat vhodné zpěvy, konečně všichni se musili lopotit v katedrále a účastnit se tak či onak slavnosti.

Nejdůležitějším přímým představeným semináře je rektor. Jeho byt byl přímo v semináři, hned vedle světnice kleriků. Bedlivě sledoval celý život v semináři, dostával radce o chování kleriků a k němu bylo nutno se obracet v každé důležitější věci: jít do města, setkat se s rodiči a příbuznými, kteří přijeli na návštěvu, a vůbec dostat nějaké povolení. V době, kdy Vasaris byl klerikem, byl rektorem urostlý, šedovlasý prelat Walszkiewicz se zlatými brýlemi, člověk staré generace a starých názorů. Ačkoliv nebyl polonizátorem v pravém slova smyslu, přece mladou litevskou kulturu neuznával, vysmíval se novému „ocasatému“ pravopisu, kaunasskou „Draugij“ považoval za „bezbožné písmo“ a na kleriky nikdy nepromluvil ani slovo litevsky. Jinak to byl dobrý, i když přísný představený. Klerikové se ho báli jako ohně. Když zdálky uslyšeli, jak hlasitě chrchlá a kašle, rozutíkali se, kam se dalo, jen aby se nesetkali s šedivou hlavou a obryleným pohledem. Někdy navštívával večer světnice kleriků, aby kontroloval, co klerikové

deňajit. Ale cestou tak kašlal a třískal dveřmi, že byl každý hned varován a nálezitě se na tuto vizitu připravil.

Docela jiný byl druhý představený semináře, inspektor Mazurkowski, silný, holohlavý, se širokými ústy a vždy sladkou a bohahojnou tváří. Ale klerikové navštívával znenadání a potichu jako liška. Nikdo nevěděl a neslyšel, kdy přichází. Jeho byt byl na téže chodbě, kde byly světnice kleriků. Mazurkowski byl pravý Polák Mazur a velmi horlivý obránce polských tradic v semináři. Aby mohl úspěšněji uskutečňovat na litevských plány, naučil se sám později možno je ustanovovat na litevštině, aby bylo poslat na polské. V celé diecézi i v semináři zuřil tenkrát utrputý boj o práva litevštiny v kostelích. Zápál a ohlasy tohoto boje rozněcovaly citění kleriků, ale současně je i nutily proti nim konspirovat. Když přemýšleli o budoucí práci a povolání kněze, ukazoval vlastenecký zápál mnohým chovancům semináře ne náboženskou, ale spíše společenskou a politickou ideály. Vedení semináře, které nedovedlo utišit vášně kleriků, neumělo projevit zde tak potřebnou neutralitu a toleranci a stalo se jedním z faktorů demoralizace.

Velký vliv měl na kleriky duchovní otec, řídicí celý jejich duchovní život. Společně se s nimi modlil, kázal jim, rekolekce a zpovídal je. Byl jediným člověkem z představených, před nímž se klerikové nebáli, kolem něhož chodili bez umělé pózy a výrazu tváře, s nímž se stýkali bez zábrany, neboť duchovní otec nevyučoval, neúčastnil se zasedání a nemohl nikterak uskodit klerikové pověsti a osudu. Vázalo ho tajemství zpovědní svátosti. Když byl Luda Vasaris v semináři, měnil se duchovní otcové dosti často a nikomu nebyla jasná příčina těchto změn. Klerikové v tom viděli důsledky národnostního boje, neboť za pátera spirituála byl obvyklejné vyběrán Litevec, aby mohl zpovídat všechny kleriky. Ještě po mnoha letech vzpomínal Vasaris s určitou pietou na své duchovní ote. Všichni byli takový dobří, laskaví a upřímní ve srovnání s představenými. Mimo to byli všichni tito duchovní otcové trochu naivní, jako by nějak nepatřili na tento svět. Všichni mluvili monotonně — to uspávalo při meditacích, a ani jeden neměl dobrý sluch — to působilo potíže varhaníkovi i chóru při zpívání pobožnostech.

Sami páteti profesori se do uspořádání života kleriků nevměšovali. Bydlieli v odděleném domě, o jejich chování věděli klerikové jen málo a nějaké ty lidské slabosti odpouštěli, aniž se příliš pohoršovali.

Ale byli tu i představení přímo ze středu kleriků. Nejspolehlivější klerik z posledního ročníku býval jmenován děkanem semináře. Jeho povinností bylo zblízka sledovat a řídit život ústavu. Určoval, v které světnici a s kým má který klerik bydlet. Takové „translokace“ bývaly dvakrát do roka. Vznikalo pro ně mnoho nepřijemností. Jejich význam byl pro kleriky velmi značný. Je proto pochopitelné, že o místo děkana soutěžili Litveci i Poláci. Kromě toho musel děkan každý večer referovat rektorovi o událostech dne.

Neméně významný byl i ceremoniář. Jeho úkolem bylo starat se o všechny slavnosti, at již v katedrále nebo v seminární kapli. O svátých sestávala obvyčejně asistence na velkou mši z jáhna, podjáhna, ceremoniáře, turiferáře a dvou akolytů, kteří chodili vpředu, nesouce každý voskovici ve velkém svícnu. Tito dva bývali vždy klerikové z prvního ročníku. Protože neměli zkušenost, velmi se natápili, než se naučili, jak s těmi svícny zacházet, kdy je kterou stranu přidržet, kde pokleknout, kde se uklonit, na kterou stranu který jít. Celebující biskup, je asistence počtáná a obřady velmi složitě. Stávalo se, že — udělal-li někdo chybu — prelát oficiál mu přímo ze sedadel kapituly nadal oslu nebo koní. Byli takovi nešťastníci, kteří se obřadům za nic nemohli naučit a museli proto nemálo vytrpět od svých druhů i od představených.

Jeden klerik s lepším hlasem a vyznaující se poněkud v hudbě býval ustanovován regenschorim. Jeho úkolem bylo cvičit a řídit chór semináře za pomoci profesora zpěvu a o nešporách intonovat antifony a žalmy. Vůbec mu připadala péče o zřivanou část obřadů i slavností a rovněž o koncertní stránku večírků, které se v semináři pořádaly. Úkoly regenschoriho vyžadovaly mnoho práce, zato se však nemusel účastnit asistence na obřadu.

Seminář měl i svého varhaníka, neboť v tom množství se vždy našel někdo, kdo uměl trochu na piano a kdo dovedl tedy hrát i na varhany. V semináři byl i lékárník, neboť mezi kleriky se našli takoví, kteří pracovali předtím v lékárně nebo kteří trochu okusili farmacie. Z těchto se obvyčejně rekrutovali „doktorující“ kněží, tak dobře známí na lievské vesnici a těšící se tak neobyčejně důvěře venkovských žen. V semináři se

starali o malou lékárnu a pečovali o své onemocnělé druhé. Klerikové druhého ročníku se každý týden stíždali v zvon. Kampanarius — zvoníka. Tento měl na starosti hodiny a zvon. Kampanarius vstával dřív než ostatní a po celý den dával ochrán-

mení, co se kdy má dělat. Ale pro nováčky měl největší význam jejich nejbližší ochránce a představený — formarius. Býval jím ustanovován jeden z nejpříkladnějších a nejspolehlivějších kleriků posledního ročníku, nejčastěji už jáhen. Jeho úkolem bylo stýkat se s chovanci prvního ročníku, přivýkat je náležitěmu chování, vysvětlovat reguli, naučit číst rubriku, ministrvat při mši, slovem všemu, co je pro mladého seminaristu potřebné. Musel však také zkoumat, zda není mezi nimi nějaký vetelec, který se pro kněžský stav vůbec nehodí, zda si někdo nenavykl chovat se nepřístojně, zda všichni projeví žádoucí horlivost v plnění svých povinností. Proto také bydliel formarius s chovanci prvního ročníku v jedné světnici, ve velkém „labyrintu“, ačkoli to byla nejhorší a nejnepohodlnější světnice v semináři. Formarius musel každou sobotu podávat rektorovi hlášení o všem, co během týdne při styku s chovanci prvního ročníku zpozoroval.

Samotní chovanci prvního ročníku nebyli ovšem představenými nikoho, ale museli rovněž vykonávat každý po řadě určité povinnosti. Tak musil jeden časně ráno utírat prach na lavicích poslucháren. Druhý ministrvat každý den duchovnímu otcí při mši. Třetí čistil umývadla ve své světnici a dbal o pořádek. Dva, opásání bílými zástěrami, museli nosit na stůl jídla, která vyťahovali jakýmsi výtahem z kuchyně. „pekla“, přímo do relektáře. Dávali pozor, aby při chůzi nedupali nohama a nehlozmazili nádobím, neboť při snídani se četlo Písmo svaté, při obědě nějaká kniha duchovního obsahu a při večeri „Živojy svatých“ Petra Skargy. Kromě toho byl tu jeden, který v posluchárně i v kapli sedával na kraji a musel otvírat odcházejícím profesorům dveře.

Tak se spravovalo a žilo to malé společenství mladých lidí. Jeho hierarchická soustava vyžadovala od každého, aby se přísně držel svého místa a úkolu, avšak budila rovněž velkou touhu pozvednout se na vyšší stupeň. Zůstat v téže ročníku druhým rokem bylo v semináři mnohem bolestnější než v jakémkoliv jiném ústavu. A dostat nějaké povýšení, zvláště svěcení, byl i ta nejnižší, znamenalo nejen boží milost, ale i velmi závažný krok vpřed.